

PEDAGOGIK JARAYON SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI

Professional ta'lim;(cholg'u ijrochiligi)

ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Soliyev Javohir Axad o'g'li

Ilmiy rahbar: Vaqqosxon Boboyev Abbosovich

Annotatsiya.

Mazkur maqolada pedagogik jarayon samaradorligini oshirishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilingan. Ta'lim sifatini yuksaltirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, innovatsion yondashuvlar, interfaol metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, ularning ta'limga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytirish hamda o'qituvchi kasbiy mahoratini takomillashtirish orqali pedagogik jarayon samaradorligini oshirish yo'llari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: pedagogik jarayon, samaradorlik, ta'lim sifati, pedagogik texnologiyalar, innovatsion yondashuv, interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, motivatsiya, mustaqil fikrlash, kasbiy mahorat.

Аннотация.

В статье рассматриваются теоретические и практические аспекты повышения эффективности педагогического процесса. Освещается значение современных педагогических технологий, инновационных подходов, интерактивных методов и информационно-коммуникационных технологий в повышении качества образования. Особое внимание уделяется развитию самостоятельного мышления обучающихся, повышению их учебной мотивации и совершенствованию профессионального мастерства педагога как важным условиям эффективной организации образовательного процесса.

Ключевые слова: педагогический процесс, эффективность, качество образования, педагогические технологии, инновационный подход, интерактивные методы, информационно-коммуникационные технологии, мотивация, самостоятельное мышление, профессиональное мастерство.

Annotation.

This article examines the theoretical and practical approaches to improving the effectiveness of the pedagogical process. It highlights the importance of modern pedagogical technologies, innovative approaches, interactive methods, and information and communication technologies in enhancing the quality of education. The study also discusses ways to improve educational effectiveness through the

development of learners' independent thinking, increased learning motivation, and the continuous improvement of teachers' professional competence.

Keywords: pedagogical process, effectiveness, quality of education, pedagogical technologies, innovative approach, interactive methods, information and communication technologies, motivation, independent thinking, professional competence.

Pedagogik jarayon samaradorligini oshirish deganda ta'lim va tarbiya jarayonini shunday tashkil etish tushuniladiki, natijada o'quvchilar bilimni chuqur o'zlashtiradi, uni amaliyotda qo'llay oladi va mustaqil fikrlash darajasi yuqori bo'ladi. Samaradorlik faqat dars o'tish bilan emas, balki butun ta'lim jarayonining to'g'ri tashkil etilishi, o'qituvchi va o'quvchi hamkorligi hamda zamonaviy yondashuvlar bilan belgilanadi. Samaradorlikni oshirishda eng muhim omillardan biri bu o'qitish jarayonining to'g'ri tashkil etilishidir. Darslar faqat ma'lumot berishga emas, balki o'quvchini fikrlashga, tahlil qilishga va mustaqil xulosa chiqarishga yo'naltirilishi kerak. Agar o'quvchi tayyor bilimni yodlab olish bilan cheklanib qolsa, bu samarali ta'lim hisoblanmaydi. Shu sababli ta'lim jarayonida muammoli vaziyatlar yaratish, savol-javoblar orqali fikrlashni rivojlantirish va hayotiy misollar keltirish katta ahamiyatga ega. Yana bir muhim yo'nalish — zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishdir. Bugungi kunda an'anaviy usullar bilan bir qatorda axborot texnologiyalarini qo'llash ta'lim sifatini sezilarli darajada oshirmoqda. Multimedia materiallari, elektron darsliklar, interaktiv platformalar, onlayn testlar va virtual laboratoriyalar o'quvchilarga mavzuni tez va chuqur tushunishga yordam beradi. Ayniqsa, vizual va amaliy ko'rinishdagi materiallar o'quvchining xotirasida uzoq saqlanadi va bilimni mustahkamlaydi. Samaradorlikni oshirishda o'quvchining faol ishtiroki ham juda muhim. O'quvchi darsda passiv tinglovchi bo'lib qolmasligi kerak. U fikr bildirishi, savol berishi, muammoni hal qilishda qatnashishi va mustaqil topshiriqlarni bajarishi lozim. Faol o'quv jarayoni o'quvchining qiziqishini oshiradi va bilimni chuqurroq egallashga yordam beradi. Shuningdek, ta'lim jarayonini amaliyot bilan bog'lash ham muhim omillardan biridir. Nazariy bilimlar amaliy faoliyat bilan mustahkamlanmasa, ular tez unutiladi. Shu sababli laboratoriya ishlari, ishlab chiqarish amaliyoti, real vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar o'quvchilarning kasbiy ko'nikmalarini shakllantiradi. Ayniqsa kasbiy ta'limda bu juda muhim, chunki bu yerda asosiy maqsad — tayyor mutaxassis tayyorlashdir. O'qituvchining kasbiy mahorati ham samaradorlikka bevosita ta'sir qiladi. O'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi, motivatsiya beruvchi va jarayonni boshqaruvchi shaxsdir. U qanchalik zamonaviy metodlarni bilsa, darsni qiziqarli tashkil etsa va o'quvchilar bilan to'g'ri muloqot qila olsa, natija shunchalik yuqori bo'ladi. Shu sababli o'qituvchilarning doimiy malaka oshirishi, yangi pedagogik texnologiyalarni o'rganishi juda muhimdir. Motivatsiya ham

pedagogik jarayon samaradorligini oshiruvchi asosiy omillardan biridir. O'quvchi nimaga o'qiyotganini tushunsa, kelajakdagi kasbini tasavvur qilsa va muvaffaqiyatga erishish istagi bo'lsa, u faolroq bo'ladi. Shu sababli darslarda hayotiy misollar, real kasblar, amaliy natijalar ko'rsatib borish o'quvchining qiziqishini oshiradi. Baholash tizimi ham muhim rol o'ynaydi. Agar baholash faqat imtihon yoki test bilan cheklanib qolsa, bu to'liq samarali emas. Baholash jarayoni o'quvchini rivojlantirishga xizmat qilishi kerak. Ya'ni uning xatolari tahlil qilinishi, to'g'ri yo'l ko'rsatilishi va o'z ustida ishlashga undashi lozim. Kompetensiyaviy baholash — ya'ni bilim bilan birga amaliy ko'nikmalarni ham tekshirish — eng samarali usullardan biridir. Ta'lim muhitining ham roli katta. Qulay, zamonaviy jihozlangan sinf xonalari, texnika vositalari, amaliy mashg'ulotlar uchun sharoitlar mavjud bo'lsa, o'quv jarayoni sifatli bo'ladi. O'quvchi o'zini qulay his qiladigan muhitda tezroq o'rganadi va faol bo'ladi. Shuningdek, mustaqil ta'limni rivojlantirish ham samaradorlikni oshiradi. O'quvchi faqat darsda emas, balki mustaqil ravishda ham bilim olishi kerak. Qo'shimcha adabiyotlar o'qish, internet resurslaridan foydalanish, loyihalar ustida ishlash uning bilimini chuqurlashtiradi va mustaqil fikrlashini rivojlantiradi. Umuman olganda, pedagogik jarayon samaradorligini oshirish birgina omil bilan emas, balki bir nechta omillarning uyg'unligi bilan ta'minlanadi. Zamonaviy metodlar, texnologiyalar, amaliyotga yo'naltirish, o'qituvchi mahorati, o'quvchi faolligi va motivatsiya birgalikda ishlaganda ta'lim sifati yuqori bo'ladi. Natijada bilimli, mustaqil fikrlaydigan, amaliy ko'nikmalarga ega va raqobatbardosh mutaxassislar shakllanadi. Pedagogik jarayon samaradorligini oshirish bugungi ta'lim tizimining eng muhim masalalaridan biri hisoblanadi. Chunki ta'limning sifati faqat dars o'tish bilan emas, balki o'quvchilarning bilimni qanchalik chuqur o'zlashtirishi, uni hayotiy vaziyatlarda qo'llay olishi va mustaqil fikrlash darajasi bilan belgilanadi. Samaradorlikni oshirish esa ko'plab pedagogik, psixologik va tashkiliy omillarning uyg'un ishlashini talab qiladi. Avvalo, pedagogik jarayonning mazmuni zamonaviy talablar asosida yangilanib borishi kerak. Eski, faqat yodlashga asoslangan yondashuv o'rniga kompetensiyaviy yondashuv qo'llanilishi lozim. Bu yondashuvda asosiy e'tibor o'quvchining "nima biladi?" degan savolga emas, balki "nima qila oladi?" degan savolga qaratiladi. Ya'ni o'quvchi bilimni faqat eslab qolmasdan, uni amalda qo'llay olishi kerak. Bu esa ta'limni hayot bilan bog'laydi va uning amaliy ahamiyatini oshiradi. Samaradorlikni oshirishda dars jarayonining psixologik jihatdan to'g'ri tashkil etilishi ham juda muhim. O'quvchi darsda o'zini erkin his qilishi, savol berishdan qo'rqqanligi va fikrini bildirish olishi kerak. Agar o'quvchida qo'rquv yoki passivlik bo'lsa, u bilimni to'liq o'zlashtira olmaydi. Shu sababli o'qituvchi darsda ijobiy psixologik muhit yaratishi, o'quvchini qo'llab-quvvatlashi va uni rag'batlantirib borishi zarur. Yana bir muhim omil — bu individual yondashuvdir. Har bir o'quvchining qobiliyati, tez o'zlashtirish darajasi va qiziqishi turlicha bo'ladi. Shu

sababli bir xil usul bilan hamma o'quvchini o'qitish har doim ham samarali bo'lavermaydi. Kuchli o'quvchilarni yanada rivojlantirish, sustroq o'zlashtirayotganlarga esa qo'shimcha yordam berish ta'lim sifatini oshiradi. Individual yondashuv orqali har bir o'quvchining imkoniyati to'liq ochiladi. Samaradorlikni oshirishda interaktiv o'qitish usullari ham katta ahamiyatga ega. Interaktiv metodlar o'quvchini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi. Masalan, muhokama, savol-javob, kichik guruhlarda ishlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish kabi usullar o'quvchilarning fikrlashini rivojlantiradi. Bunday usullarda o'quvchi faqat o'qituvchini tinglab qolmaydi, balki o'zi ham fikr bildiradi, tahlil qiladi va xulosa chiqaradi. Axborot texnologiyalaridan foydalanish ham pedagogik jarayon samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Hozirgi kunda raqamli ta'lim vositalarisiz sifatli ta'limni tasavvur qilish qiyin. Elektron darsliklar, video darslar, test platformalari, virtual laboratoriyalar va sun'iy intellektga asoslangan o'quv tizimlari o'quv jarayonini yanada qiziqarli va tushunarli qiladi. Ayniqsa, vizual materiallar murakkab mavzularni oson tushunishga yordam beradi. Samaradorlikni oshirishda amaliyotga katta e'tibor berish ham zarur. Nazariy bilimlar amaliyot bilan mustahkamlanmasa, ular tez unutiladi. Shu sababli kasbiy ta'limda ishlab chiqarish amaliyoti, laboratoriya ishlari va real vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar juda muhim. O'quvchi o'z ko'zi bilan ko'rgan va o'zi bajargan ishni yaxshi eslab qoladi va mustahkam ko'nikmaga ega bo'ladi. O'qituvchining kasbiy kompetensiyasi ham samaradorlikka bevosita ta'sir qiladi. O'qituvchi qanchalik bilimli, tajribali va zamonaviy metodlardan foydalana oladigan bo'lsa, dars sifati shunchalik yuqori bo'ladi. U faqat bilim beruvchi emas, balki motivator, yo'naltiruvchi va tarbiyachi sifatida ham faol bo'lishi kerak. O'qituvchi o'quvchini to'g'ri yo'naltira olsa, u o'z salohiyatini to'liq namoyon qila oladi. Motivatsiya ham juda muhim omildir. O'quvchi o'qishdan maqsadni tushunsa, kelajakdagi kasbini tasavvur qilsa va muvaffaqiyatga erishish istagi bo'lsa, u faolroq bo'ladi. Shu sababli darslarda hayotiy misollar, real kasb egalari faoliyati, amaliy natijalar haqida ma'lumot berish o'quvchining qiziqishini oshiradi. Baholash tizimi ham samaradorlikni oshirishga xizmat qilishi kerak. Faqat yakuniy baho emas, balki jarayon davomida o'quvchining rivojlanishini kuzatish muhim. Xatolarni ko'rsatish, ularni tuzatish yo'llarini tushuntirish va rag'batlantirish o'quvchini rivojlanishga undaydi. Shuning uchun zamonaviy ta'limda kompetensiyaviy baholash tizimi keng qo'llanilmoqda. Ta'lim muhitining sifati ham juda muhim. Zamonaviy jihozlangan sinfxonalar, texnik vositalar, qulay sharoitlar va amaliy mashg'ulotlar uchun laboratoriyalar bo'lsa, o'quv jarayoni ancha samarali bo'ladi. Qulay muhit o'quvchining faolligini oshiradi va diqqatini jamlashga yordam beradi. Shuningdek, jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish ham samaradorlikni oshiradi. Guruhda ishlash orqali o'quvchilar bir-biridan o'rganadi, fikr almashadi va hamkorlikda muammolarni hal qilishni o'rganadi. Bu esa nafaqat bilimni, balki

ijtimoiy ko'nikmalarni ham rivojlantiradi. Umuman olganda, pedagogik jarayon samaradorligini oshirish juda murakkab va ko'p omilli jarayon bo'lib, u metodlar, texnologiyalar, o'qituvchi mahorati, o'quvchi faolligi, motivatsiya va amaliyotning uyg'unligini talab qiladi. Ushbu omillar birgalikda to'g'ri ishlaganda ta'lim sifati yuqori bo'ladi va natijada jamiyat uchun bilimli, malakali, mustaqil fikrlaydigan va raqobatbardosh mutaxassislar yetishib chiqadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Pedagogika (darslik). – Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
2. R.A.Mavlonova, N.X.Vohidova Pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya.
3. J.G'.Yuldashev, S.Usmonov Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent.
4. N.N.Azizxo'jayeva Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiyalar. – Toshkent.